

Kõpu poolsaare NATURA 2000 elupaikade kaitse korraldamine

Management of Natura 2000 habitats
of Kõpu peninsula

Mis projekt?

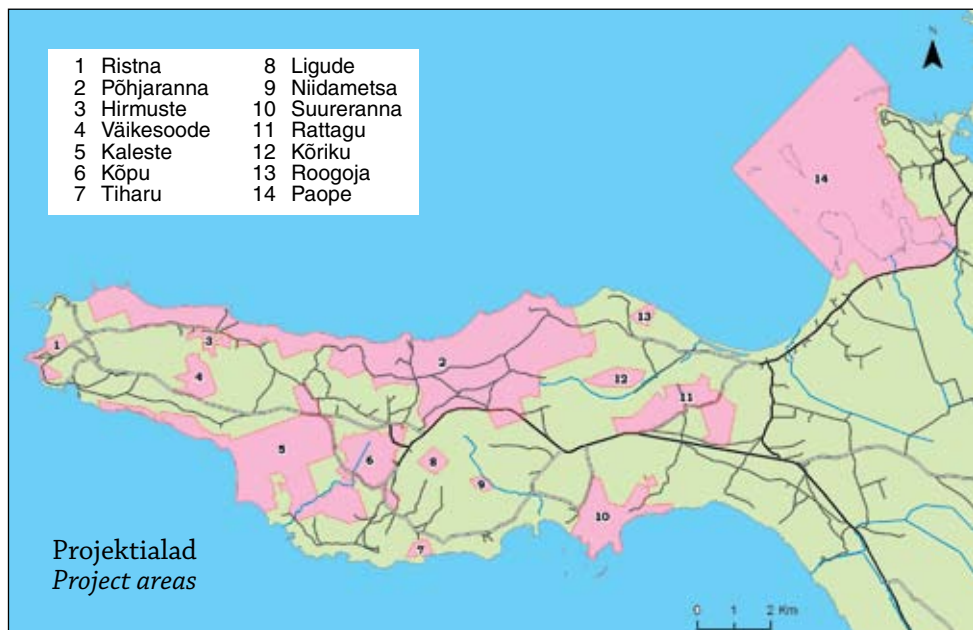
LIFE-Nature „**Kõpu poolsaare Natura 2000 elupaikade kaitse korraldamine**” oli 2004-2007 Riikliku Looduskaitsekeskuse Hiiumaa talituse poolt läbiviidav projekt. Projekti eelarveks oli 6,9 miljonit krooni, millest 40% rahastas **Euroopa liidu LIFE-Nature programm**. Ülejäänud panuse andsid Eestipoolsed partnerid: Riigimetsa Majandamise Keskus, Kõrgessaare vald, Keskkonnainvesteeringute keskus, Keskkonnaministeerium, MTÜ Arhipelaag, MTÜ haridusselts EDU, MTÜ Hiiumaa Metsaselts ja Kõpu internaatkool.

Projekti **eesmärgiks** oli Natura 2000 alade säilitamine läbi teadlikkuse tõstmise, külastuse suunamise, kaitse teadvustatud planeerimise ning pärandkultuurimaastike taastamise ja hooldamise.

What is it about?

„Management of Natura 2000 habitats of Kõpu peninsula” was a LIFE-Nature project conducted from 2004-2007 by Estonian State Nature Conservation Centre (SNCC). Total budget of the project was 441 thousand Euros, of which 40% was funded by European Commission's LIFE-Nature programme. Rest of it was contributed by local partners: State Forest Management Centre (SFMC), Kõrgessaare Municipality, Estonian Environmental Investment Centre, NGO Arhipelaag, NGO Educational Society EDU, NGO Hiiumaa Forest Society and Kõpu Boarding School.

Objective of the project was preserving of Natura 2000 habitats. For that the aim was: Improvement of public environmental awareness, directing the visitor flow, planning and implementation of management activities, restoration and management of seminatural habitats.

Miks seda vaja oli?

Tänapäeva looduskaitse suundumuseks on liikide kaitsmine läbi nende elu- või kasvukohtade säilitamise. See tähendab, et ei kaitsta mitte teatud liigi iga üksikut isendit või elupaigatüübi kõiki esinemisalasid, vaid isendite eluks ja kasvamiseks sobivat keskkonda, kus nad säiliksivad samas rikkalikkuses ja mitmekesisuses ka tulevikus. Selleks on Loodusdirektiivis esitatud konkreetne tegevuskava, nimelt üleeuroopalise loodushoiualade võrgustiku – Natura 2000 – loomine. Nii on ka Kõpu poolsaarel ja Paope piirkonnas välja valitud elustikurikkad alad selle suure võrgustiku üheks osaks. Tagamaks nende alade paremat säilimist viidi läbi kolmeaastane projekt, mille tulemusi käesolev trükis lähemalt tutvustab.

Why was this necessary?

Purpose of modern nature conservation is to protect species through preserving their habitats. That means that instead of protecting each specimen, a whole environment, necessary for their growth or habitat, is protected for the species to preserve with the same diversity in the future. Habitats directive has provided an action plan for that kind of conservation: creating a network of nature conservation areas all over Europe called Natura 2000. Conservation areas of Kõpu and Paope are also part of this network. To ensure the preservation of these habitats in Kõpu-Paope area a 3-year project was carried out. The results of the project are presented here.

Kõpu poolsaar

KÕPU POOLSAAR asub Hiiu maakonnas Kõrgessaare valla lääneosas. Alal on 29 küla ligi 300 elanikuga. Tegemist on Hiiumaa kõige vanema osaga - 10–12 tuhande aasta vanuste luidetega. Kõpu poolsaarel on ligi 50 kilomeetrit üpris laugeid luiterandu mõne üksiku kliburanaga Ristnas ning Kalanas. Kõpu on oma loo-, nõmme- ja palumetsadega Hiiumaa kõige metsasem piirkond. Viimaste vahel esineb väikesepinnalisi, erinevates arengujärgkudes, soid. Kultuurmaastiku osakaal on Kõpu poolsaarel ülejäänud Hiiumaaga võrreldes väike. Maastik avaneb vaid vahetult külade läheduses, kus paiknesid põllulapid ja mõni lagedam niidutükk. Kaitstava ala moodustavad Kõpu looduskaitseala, Hirmuste, Kõpu-Vaessoo ning Suureranna hoiualad pindalaga 3 531 hektarit, mis jääb enamuses riigimaale.

KÕPU PENINSULA lies in Hiiu County, in the western part of Kõrgessaare municipality. There are 29 villages with approximately 300 inhabitants. Kõpu is the oldest part of Hiiumaa – dunes which rose from the sea about 10 000 years ago. Kõpu is rich of landscape types – the area has nearly 50 km of coastline, and the extensive forested areas alternate with village landscapes. Kõpu coastline is relatively flat. The peninsula's northern coast has dune beaches. Some gravel beaches can also be found in the vicinity of Ristna and Kalana. Kõpu is the most densely forested part of Hiiumaa. The most common are alvar, boreal heath and boreal forests. There are small bogs in many phases of development. The proportion of cultivated landscapes on Kõpu Peninsula is small compared with the rest of Hiiumaa. The landscape is more open only in the direct vicinity of villages. Conservation areas cover 3 531 ha of peninsula, which is mostly in State ownership.

Paope

PAOPE esindab Hiiumaa üht oma-pärasemat piirkonda – hilisel ajal merest kerkinud looderannikut, mida iseloomustavad hulgalised neemed ja järvikud. Paope looduskaitsealale jääb mitu väikesaart, millest suurimad on Külalaid ja Ninalaid. Ainulaadne on madal, tuhandete kividega kaetud Paope ja Luidja vaheline ala, mis võib paguveega paljanduda kuni nelja ruutkilomeetri ulatuses. Paopele omased on suhteliselt suurepinnalised rannaniidud, mis on oluliseks valgepõsk-laglede peatuskohaks. Armioja vööndis on uue elupaiga endale leidnud Euroopa naarits.

THE PAOPE AREA is one of the most distinctive regions in Hiiumaa – a north-west facing coast that has only recently risen above sea. There are also several small islands in the area, the largest of which are Külalaid and Ninalaid. A shallow area of up to 4 square kilometers, strewn with thousands of rocks between Paope and Luidja bays can become exposed at low tide. Coastal meadows of Paope are important resting areas for Barnacle geese. In Armioja zone has found its new home European mink.

Mida tehti?

Teadlik kaitse korraldamine

Kaitse teadlikuks ja läbimõeldud planeerimiseks koostati kaitsekorralduskava perioodiks 2008-2016. Kaitsekorralduskavaga määratletakse ala loodus- ja kultuuriloolised väärtused, sõnastatakse kaitse-eesmärgid ning tuuakse välja võimalikud ohud. Soovitud eesmärkide saavutamiseks ning ohtude vältimiseks planeeritakse tegevused, mis on jaotatud tähtsuse järgi klassidesse. Et kaitse kavandamiseks on tarvis tunda ala põhjalikult, siis sai selle tegevuse raames esmalt uuritud ka Kõpu poolsaare maismaatigused, putukaid, kahepaikseid ja roomajaid, linnustikku, pisiimetajaid ning ka köplast ennast. Kaitsekorralduskava ei ole täht-tähelt ellurakendatav juriidiline dokument, vaid pigem tegevusjuhised, sest nii ühiskond kui loodus on pidevas muutumises ja neid protsesse pole võimalik ette ennustada. Kaitsekorralduskavast on valminud ka kokkuvõtte eraldi trükisena.

What was done?

Planning of management

For planning the management in the conservation areas of Kõpu-Paope area a Management Plan was compiled for the period of 2008-2016. The task of the management plan is to regulate the protection of ecological assets through sustainable nature use. For that purpose, the objects and sites of natural and cultural heritage value in the area will be determined, the objectives of the management will be formulated, and activities (which will be divided into classes based on their importance) will be planned for the achievement of the desired objectives. The management plan is not a legal document that is to be implemented word-for word, but instead a guideline, because both society and nature are in a constant state of flux and these processes cannot be predicted with precision.

Niitude ja karjamaade taastamine ja hooldamine

Kõpu poolsaare puhul on teada sealset ulatuslikud metsaalad. Siiski on keset metsi ka väikesed inimkäest mõjutatud laigud, mida nimetatakse pärand- või siis poollooduslikeks kooslusteks. Tekkinud on nad pikaajalise niitmise või karjatamise tulemusel ja on olulised oma liigirikkuse poolest, mitmesuguste lindude elupaigana, aga samas pakuvad vaheldust maastikus ka inimsilmale.

Projekti raames soetati poollooduslike koosluste hooldamiseks ja taastamiseks kolm niidukit, lisaks saed ja võsalõikurid, mis leidsid aktiivset kasutust. Puisniitudel, puiskarjamaadel ning aruniitudel raiuti Keskkonnaministeeriumi loodushoiutoetuste ergutusel 24 hektarit võsa ning 21-l hektaril hõrendati niitude-karjamaade puurinnet paremate valgusolude saavutamiseks. Karjatamiseks vajalikke karjaaedu tehti erinevatest materjalidest kokku 6 370 meetrit. Iga-aastast karjatamist toetati erinevate toetustega 270-l hektaril.

Management and restoration of meadows and pastures

Besides well-known vast forest areas of Kõpu, there are also small patches which are influenced by human, which are called seminatural or heritage habitats. They are formed in long time process of mowing and grazing and are important for their biodiversity and habitat for variety of birds as well as offer alternation for human eye. In frameworks of the project 3 mowers, saws and brush cutters were procured which found active use in habitat restoration and management. 24 ha of brush cutting and 21 ha of thinning of tree cover was done in wooden meadows and pastures with the supports of Ministry of Environment. 6 370 meters of fences necessary for grazing were built and annually 270 hectares were mowed and grazed with the help of different subsidies.

Turism „torusse”

Turismi suunamisel lähtuti piirkonna looduslikest eeldustest, koosluste koormustaluvusest, looduskaitsest väärtustest, senisest maakasutusest ja külastatavusest, millele vastavalt koostati turismi suunamise kava ja rajati puhkekohad.

LIFE-projekti raames valmisid koostöös RMK puhkemajandusosakonna ja Kõrgessaare vallaga Hirmuste, Kaleste, Mägipe, Palli ja Ninaotsa **puhkekohad** paikadesse, kus senine koormus oli kõige suurem. Puhkekohad on varustatud parkimisplatsi, katusealuse, 5-7 lõkkekoha, kuivkäimla, prügikonteinerite ning infotulbaga. Parandati ka juurdepääsuteid ning lautrikohti. Kõigi puhkekohtade juures (va Ninaotsa) valmis elupaigatüüpe tutvustav **õpperada**, mis annab aimu puhkajaid ümbritsevatest loodusväärtustest. Palli puhkekohta täiendab taastatud piirivalvetorn. Puhkekohti (ja õpperadu) ühendavaks lüliks on 40-kilomeetrine **jalgrattarada**, mis algab ja lõpeb Ristna looduskeskuse juurest.

Directing the tourism

For directing tourism a plan was compiled which considered the natural resources, the tolerance of habitats and their conservation value and also the frequency of visiting. The recreation sites were built in accordance with forementioned plan.

In frameworks of LIFE-project 5 recreation sites were built in close cooperation with State Forest Management Centre and Kõrgessaare Municipality, to the locations where the visiting activity was most intensive. The recreation sites are all equipped with parking lot, shelter for camping, few camping sites, DC, waste collection and information board. All sites are accessible with car. Near all recreation sites a nature track has been built to introduce the surrounding nature and habitats. Palli recreation site is completed with old border guard tower that has been renovated. All recreation sites are connected to each other and to Ristna Nature Centre with a 40-kilometer bicycle track.

Teavitus

Ristna looduskeskusel on oluline roll nii kohalike kui kaugemalt tulnud inimeste teavitamisel ning suunamisel. Looduskeskus rajati projekti raames ja seda haldab RMK. Looduskeskuses on ette valmistatud **programmid** eri teemade põhjalikumaks tutvustamiseks ning hooajal töötab seal **infopunkt**. Loodusõpet on võimalik läbi viia päris looduskeskuse sees, kus valmis Eestis ainulaadne elupaigatüüpe tutvustav **ekspositsioon**. Väljas on nii programmides kui ka omal käel kasutamiseks mõeldud **õppeväljak** ning looduskeskuse taga metsas vonkleb **õpperada**, tutvustades metsaelupaiku ning seal kihavat elu. Elupaigatüüpide õpet koolidesse koha peale viia aitab projekti käigus valminud **rändnäitus**, mis võtab ekspositsiooni teema lühidamalt ja väiksemas formaadis kokku.

Ekspositsiooni ning loodusradu täiendavad projekti raames välja antud **trükised**. Üks neist on mõeldud põhjalikumaks tutvumiseks elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikidega Kõpu poolsaarel. Teine trükis suunab külastajat talle Kõpu poolsaarel ette valmistatud kohtades ning viimane on juba mainitud kaitsekorralduskava lihtsam ja lühem väljaanne. Nimetatud trükiseid saab Riikliku Looduskaitsekeskuse Hiiumaa kontorist.

Environmental awareness

Ristna Nature Centre has an important role in raising public environmental awareness of both local community and tourists. Nature Centre was founded in frames of the project and it is managed by SFMC. Educational programmes have been prepared for learning different themes and throughout the season an information point is distributing information to visitors. Nature studies can begin from inside the Nature Centre, where unique exposition introducing habitats was created. Outside there is a study field which can be used in programmes and studying on your own. And behind the Nature Centre there is a nature trail concentrating on forest habitats and it's biodiversity. To bring the habitat study to the schools additionally a traveling exhibition was created.

Exposition and nature trails are supplemented by project publications. One of them is meant for deeper habitat study and also introducing the protected species, second one is directing the visitor to the prepared recreation sites and nature trails. Third one is a popular version of already mentioned management plan. All publications are available in office of SNCC Hiiumaa department.

Projekti jooksul viidi läbi mitmesuguseid kursuseid ja õppepäevi:

Maalikursus täiskasvanutele, kus õpiti akrüülmaalitehnikat. Seejärel toimus kolmepäevane maalilaager Kõpu poolsaarel, maalides Kõpu erinevaid elupaigatüüpe. Töödest koostati näitus.

Fotokool noortele Kõpu poolsaarel. Toimus kahes osas – suvine ja talvine sessioon. Eesmärgiks samuti õppida tundma elupaigatüüpe ning anda seda edasi teistele näituse kujul.

Lilleseade kursused noortele, mis lisaks käelisele tegevusele hõlmasid retki loodusesse, kus materjali kogumise käigus õpiti tundma ümbritsevat.

Laastu- ja vitsakorvide õppepäevad Kõpu Internaatkoolis, kus õpiti traditsioonilisi võtteid ning ühtlasi tehti vaatlusretki Kõpu loodusesse

Korendusaedade õppepäev, kus

tutvustati traditsiooniliste aedade tüüpe ning katsuti kätt ühe õige korendusaia tegemisel algusest ehk siis materjali ettevalmistusest kuni lõpuni.

Projekti, selle piirkonna, eesmärkide ja tulemuste tutvustamiseks loodi projekti kodulehekülj **www.poolsaar.ee**. Et lehekülj oleks sisukam ja kasulikum, otsustati sinna koondada kogu võimalik info poolsaare kohta: vaatamisväärsused, telkimise ja matkamise võimalused, info majutuse ja toitlustuse kohta. Projekti tulemuste tutvustamiseks on välja antud ka käesolev trükkis.

Kõpu elanike arvamuse uurimiseks, aga ühtlasi ka projekti eesmärkide tutvustamiseks viidi läbi **sotsioloogiline küsitlus** 96 kohaliku elaniku ning maaomaniku hulgas. Küsitluse tulemustega on võimalik tutvuda projekti koduleheküljel.

Several courses and study days were carried out within the project:

Painting course for grown-ups. The learning of painting techniques was followed by 3-day painting camp on Kõpu peninsula, where different habitats were painted. An exhibition was compiled of the works of the camp.

Photo school for youngsters, which consisted of summer and winter session. Aim was to learn about the habitat types and through photographing and exhibiting it introduce it to others.

Floral design courses, which also consisted of nature trips for gathering herbal material and studying the environment.

Wooden chip and branch basket study days in Kõpu Boarding school, where traditional men's handicraft was learned from the few who still know it and also observation trips were made to the wilderness.

Study day of traditional fences, where different types of traditional fences were introduced and a workshop was carried out to make a real traditional wooden fence from preparing the material to the end.

To introduce the project area, objectives and result a project website www.poolsaar.ee was created. For it being more interesting than just a project website, information necessary for a visitor was added about the sights of Kõpu peninsula, camping, accommodation and catering. For same purpose was the very same publication compiled.

To find out the attitudes towards conservation and Natura 2000 a special **sociological questionnaire** was carried out among 96 local people and landowner. The results of the questionnaire in Estonian are available on the project website.

Riiklik Looduskaitsekeskus Hiiumaa talitus

State Nature Conservation Centre Hiiumaa department

Vabrikuväljak 1, 92411 Kärkla

Tel +372 462 2101

hiiumaa-talitus@lk.ee

www.poolsaar.ee

Käesolev trükkis on koostatud LIFE-Nature projekti “Kõpu poolsaare Natura 2000 elupaikade kaitse korraldamine” raames.

The publication is made in frames of project “Management of Natura 2000 habitats of Kõpu peninsula

Tekst / Text	Tuuli Tammla
Kujundus / Layout	Mart Mõniste
Fotod / Photos	Valdek Alber, Hanno Luukas, Mari-Liis Lutsar, Eike Meresmaa, Mart Mõniste, Tuuli Tammla, Lia Toom